

MARKUS WOLF, EX-CAP DEL SERVEI D'ESPIONATGE EXTERIOR DE LA RDA

Text: LLUÍS BONADA / Fotos: MARC VILA

"Pels espies el fi justifica els mitjans"

Markus Wolf passarà a la història per haver dirigit el servei d'espionatge exterior de l'Alemanya de l'Est durant trenta-set anys, per haver ensinistrat agents que seduïen funcionàries de l'Alemanya de l'Oest i per haver-ho explicat gairebé tot a 'L'home sense cara'.

El llibre *L'home sense cara*, publicat per Quaderns Crema, és el relat de la vida d'un cap d'espies, d'un estat satèl·lit, d'una ideologia, d'una guerra —freda— i d'uns agents. Són les memòries de Markus Wolf, cap del servei d'espionatge de la comunista Alemanya Oriental (RDA) que intentava de descobrir, durant els anys més tibats de la Guerra Freda, els secrets de la República Federal Alemanya i, a més, de desprestigiar els polítics d'Occident. Nascut el 1923 a Hechingen, un cop jubilat va superar, desapareguda la RDA, un judici, i ara parla obertament de la seva feina, sense acotar el cap.

—*Què fan els funcionaris del servei d'espionatge que vau dirigir?*

—Lluitem per superar els judicis pendants i, sobretot, contra la difamació, l'aïllament i unes pensions de misèria. Els agents jubilats tenen pensions de càstig, inferiors a les de la policia i l'exèrcit. Els joves han perdut la feina i són víctimes d'una exclusió social. Tenen vetat l'accés a molts llocs. Gràcies a la seva intel·ligència i flexibilitat mental, molts s'han espavilat. L'un ha muntat una agència de viatges, per exemple. Però un antic general superior meu, responsable d'una àrea molt extensa, treballa en l'aparcament d'un aeroport i pot dir que ha tingut sort perquè així pot mantenir la família.

—*I els altres funcionaris, com els del cos diplomàtic?*

—Cap no hi ha pogut continuar. Un fill meu ha aconseguit finalment una feina en un consorci rus-

so-americà, a Gibraltar, però després de deu anys de buscar. No és el que volia fer a la vida, política exterior, però malgrat tot està content.

—*Penseu que hi ha diferències importants entre els serveis d'espionatge d'una dictadura i els d'una democràcia?*

—Moltes vegades, en debats de televisió m'han

posat al costat de qui va ser director del servei de contraespionatge, i també d'espionatge, de l'Alemanya Occidental. I ell sempre afirma que nosaltres, com a membres del servei d'una dictadura, teníem més avantatges, perquè en una democràcia cal seguir més regles i respectar més lleis i no podien treballar amb tanta llibertat com nosaltres. Això és una gran ximpleria. La realitat ho demostra. Sí que hi ha diferències. La principal és ideològica. Allò que no hi ha són diferències importants des del punt de vista moral.

—*I pel que fa als mètodes, les diferències eren gaire grans?*

—Els agents Romeu, que seduïen i arribaven a casar-se amb secretàries d'organismes oficials, no van ser una invenció nostra. Són una història tan vella com l'espionatge. Si n'hi ha que van tenir un paper relativament im-

portant és perquè nosaltres no teníem ambaixades als països que ens interessava d'espiar. Una ambaixada sempre és una plataforma segura i legal.

—*Quin bàndol comptava amb més agents que atuaven per convicció?*

—Jo només puc parlar del meu servei, i no del txec, soviètic o búlgar. Els millors agents que vam

"Si els nostres agents Romeu que es casaren amb funcionàries de l'Alemanya Occidental van tenir un gran paper és perquè no podíem comptar amb una plataforma legal i segura com és l'ambaixada."

tenir treballaven per convicció. Sí que n'hi havia que ho feien per diners, però en això no hi havia diferències. La CIA també comptava amb agents russos que treballaven per convicció, però si comparem la relació convicció-diners, el primer element tenia més pes en nosaltres. La convicció no havia pas de ser necessàriament comunista. Els nostres agents a l'exterior podien no ser-ho.

—*Moralment, èticament, tant us feia treballar amb agents que treballaven per diners com amb agents que ho feien per idees?*

—Sí. Ningú, al ministeri, no tenia cap inconvenient a reclutar gent per diners. Alguns agents no volien cobrar i jo els obligava a fer-ho. Sóc contrari al fet que unes accions tan perilloses, en què els anava la vida, no fos pagada. No hi havia cap obstacle moral. Ara, fins i tot l'agent que es mou per factors econòmics necessita algun al·licient més que els diners per acceptar els riscos que ha de córrer. Per exemple, creure moralment positives les accions que porta a terme.

—*No penseu que les dones seduïdes van ser víctimes del vostre servei?*

—Des del punt de vista de la moral convencional em demanen sovint si no he tingut escrúpols. Qualsevol cap d'un servei d'intel·ligència em faria costat: el fi justifica els mitjans. El tòpic les ha presentades com unes dones soles, d'una certa edat, no especialment atractives, que vivien avorrides, fent feines poc qualificades, dones vilment utilitzades per Romeus sense moral. Això no és del tot cert, perquè hi ha casos d'allò més variats, com la vida mateixa. N'hi ha que van tenir destins tràgics en la vida personal, o bé van veure, sorpreses, que l'home tallava la relació en sec, per motius de seguretat. Però hi ha casos de parelles estables que encara continuen. Dissabte passat vam fer una festa amb ex-funcionaris i agents i van venir-hi parelles ben casades, quatre o cinc, algunes amb fills. I totes les dones eren ben belles.

—*Al llibre esmenteu de passada la guerra de les galàxies de Ronald Reagan. Segons que vaig llegir, va ser una jugada de pòquer, més ben dit, un bluf. Era un projecte tan car que va fer veure als soviètics que no podrien contrarestar-lo i això els va fer tirar la tovallola a terra. Però era un projecte irrealitzable. Què en penseu?*

—No ho sé. És possible. Crec que va ser un al·licient per a la indústria armamentística americana. El capitalisme americà s'ha muntat sobre el finançament exorbitat de la indústria armamentística. No vull parlar ara de l'Iraq ni de Kosovo, però el programa d'armament en temps de Reagan va tenir

aquest rerefons. Naturalment, va exercir la seva pressió sobre els soviètics, que no podien vèncer mai en aquesta carrera, i això va obligar Gorbtxov a replantejar-se la seva política. Es pot dir que sí, que aquesta pressió psicològica, o aquesta jugada de pòquer, va tenir el seu efecte, realment.

—*També esmenteu l'execució de Julius i Ethel Rosenberg, als Estats Units, acusats de ser agents russos. Però no dieu si ho eren o no.*

—Jo no sabia, aleshores, res més que allò que deien els diaris. Encara no s'ha rebut cap confirmació dels serveis soviètics. El cas és obert. Vaig parlar amb l'espia de temes atòmics i em va dir que pertanyien al cercle contactat, però mai i, d'això, n'estic segur, no van tenir un paper tan important que meressin una condemna a mort.

—*Què més sabeu de la presència de l'ETA i alguns altres grups terroristes a l'Alemanya de l'Est, com l'IRA i Carlos el Xacal?*

—Res. Hi dic que no en sabia res, i així és. Els contactes amb aquests grups no formaven part del meu camp d'acció. Però l'editor americà va insistir perquè hi introduís aquestes referències, vist que el lector americà s'interessa molt pel terrorisme.

—*Al llibre us confesseu lector d'Ernest Hemingway. També ho dieu pensant en el lector americà?*

—No, no. He llegit Hemingway amb gran entusiasme, sempre en traduccions russes. Des dels disset, divuit, anys. Com molts dels meus companys de classe de rus llegíem els millors autors de tot el món, en traduccions. Hemingway d'alguna manera em va enganxar d'una forma especial. A mi, un noi, m'havia d'interessar inevitablement la seva forma més directa de narrar que els altres. Un dels

"Qui va ser director del servei d'espionatge de la RFA diu que ells no podien treballar amb tanta llibertat com nosaltres, perquè, en una dictadura, teníem més avantatges. Això és una gran ximpleria."

meus funcionaris era un vell lluitador que durant la guerra civil espanyola havia dirigit un grup de les brigades internacionals i Hemingway li va fer una entrevista. Doncs bé, aquest col·laborador meu estava molt enfadat amb ell i de la forma com parlava de la lluita, i me'n parlava malament, d'ell i de la seva literatura. Però la meua admiració per l'escriptor era tan ferma que va romandre intacta. Crec que l'he llegit gairebé tot. Jo també era afeccionat a caçar i les seves descripcions de la caça africana eren una cosa que podia sentir com a pròpies. Sé què és estar a l'aguait de l'animal, que tan bé descriu. Hemingway ha influït en la meua forma d'escriure, tot i que sóc molt lluny de tenir les seves capacitats literàries. Provo d'escriure en un estil breu i concís, una de les coses seves que més m'han impressionat.

—*Com celebràveu una victòria al servei? Feïeu*

cap festa, brindàveu per l'èxit de l'operació?

—No podíem celebrar-ho amb gaire gent i en cercles amplis perquè érem molt pocs els qui estàvem al cas de totes les operacions que fèiem, com és natural. Les festes més importants es feien quan s'havia acabat una missió. Quan algú tornava de l'oest després d'acabar-la o era un agent nostre empresonat que alliberaven i podia passar la frontera, sovint amb intercanvi d'agents, els famosos intercanvis que fèiem al pont. Recordo molt bé quan Günter Guillaume i la seva dona, després de vuit anys de presó, van trobar-se a l'Alemanya de l'Est. Ho vam celebrar amb una gran festa, en què va participar un cercle molt gran del ministeri.

—*I quan Günter Guillaume va ser contractat per Willy Brandt a la Cancelleria Federal?*

—Això, no ho vam celebrar, perquè mai no ho havíem planejat. Vam contenir l'alè i no vam poder exterioritzar els nostres sentiments.

—*Dieu al llibre que l'execució de l'oficial Werner Teske, el 1981, l'última persona executada a l'Alemanya Oriental, és una mostra prou clara de la confusió mental de l'estat en la seva fase de decadència. Creieu que la decadència era del sistema o de les persones que el dirigien?*

—Sense dubte, totes dues coses. Per estrany que pugui semblar, no vaig assabentar-me de la condemna a mort fins que es va consumir. Aquella sentència, amb les lleis que regien a la RDA, era il·legal. I tampoc no podia tenir efecte intimidatori perquè no es va fer conèixer. Va ser un cas de venja, per una altra execució, a Occident.

—*Penseu que amb uns altres homes, el sistema comunista seria factible?*

—Cal remuntar-se a l'època de Stalin i a la forma com aquest sistema va sorgir. Va ser la conseqüència d'un dèspota d'esperit oriental, al cim del poder, o va ser la duresa de la revolució i la guerra civil en-

—*Què hauríeu preferit, la situació actual d'una sola Alemanya, o democratitzar l'Alemanya Oriental i mantenir-les totes dues?*

—No hauria d'haver caigut l'URSS ni hauria d'haver-hi hagut unificació. Una gran part de la classe intel·lectual de la RDA volia reformar-la democràticament. També a Occident, com Günter Grass. La brutal inclusió del capitalisme ha obert encara més la bretxa que hi havia entre totes dues Alemanyas. Però, havent canviat la política de l'URSS, la unificació era inevitable.

grup espanyol, que era el més nombrós. Qui va ser la meua primera dona va ser a punt de casar-se amb un espanyol. Ho va fer la seva germana. I em vaig adonar que hi havia diferències entre els catalans i els altres. Van ensenyar-nos a ballar la sardana, que va tenir un paper important, perquè és una dansa que es presta a la participació de tothom. Jo també sabia que una de les dones més boniques, la Paquita —no sabia com es deia realment, perquè tots teníem noms falsos—, era catalana. Es va convertir en líder del nostre grup. Era una dona molt tranquil·la, amb un gran control de si mateixa, a diferència dels espanyols, més extrovertits. Més tard vaig aprendre coses sobre la història catalana i els seus problemes.

—*Sorprès per l'edició catalana?*

—Sí que m'ha sorprès, però ja sabia que era una llengua pròpia amb una literatura pròpia.

tre roigs i blancs, allò que va donar origen a mètodes que reforçaven el poder obtingut. Crec que hi ha una interacció impossible de separar entre factors objectius i subjectius. Les dictadures i el despotisme no són exclusiva dels comunistes. La democràcia americana ha afavorit despotismes semblants a Amèrica. La qüestió és molt complexa. Però no crec que la ideologia comunista hagi de generar necessàriament una dictadura. Al contrari.

—*Us considereu comunista encara?*

—Sí.

—*Què en sabíeu de la llengua catalana abans que el vostre llibre s'hi traduís?*

—A Moscou vaig tenir ocasió d'establir molts contactes personals amb els fills dels exiliats de la guerra civil espanyola. Però, del català, no vaig adquirir-ne consciència fins anar al Komintern, en plena guerra mundial, de l'estiu del 42 a l'estiu del 43, llavors situat entre els Urals i el Volga, lluny de Moscou, per raons de seguretat. Em vaig fer molt amb el

